

174142

HZ. MUHAMMED
VE
EVRENSEL MESAJI
SEMPOZYUMU
20-22 NİSAN 2007

Yayına Hazırlayan
Doç. Dr. Mahfuz Söylemez

Türkiye Elyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi Kütüphanesi	
Dem. No:	174142
Tas. No:	297.92 HAZ.M

İslâmî İlimler Dergisi Yayınları: 2

İslâmî İlimler Dergisi Yayınları
Dizgi Kapak: İslâmî İlimler Dergisi
Baskı, kapak baskı, cilt: Özkan Matbaacılık
Birinci Basım: Aralık 2007

ISBN: 978-975-98073-3-7

İslâmî İlimler Dergisi Yayınları
Yeniyol Mahallesi 1.Gazi Sok. No:9/2 ÇORUM
Web: islamilimlerdergisi.com
Tif: 0 364 224 81 18
e-posta: islami_ilimlerdergisi@yahoo.com

Her yazının dil ve bilimsel sorumluluğu yazarına aittir.

VI. OTURUM: HZ. PEYGAMBER VE ÖTEKİ

HZ. MUHAMMED (SA)'İN MESAJININ EVRENSELLİĞİ BAĞLAMINDA DİNLER ARASI DİYALOG

Bedreddin ÇETİNER*

Toplum halinde yaşayan insanların, aralarındaki ilişkilerin, bir çok boyutu vardır. İnsanların, farklı seviye ve sıklıkta olmak üzere, birbirleriyle akrabalık ve komşuluk münasebetleri, beşerî, medenî ve kültürel münasebetleri, siyasi ve ticarî münasebetleri, vardır. Biz bu tebliğimizde müslümanlarla hristiyanlar arasındaki münasebetlerden bahsederken bunlardan sadece birisinin, medenî münasebetlerin bir boyutunu ele alacağız: Bu da dîni boyuttur.

Allah Tealâ, insanları ve toplumları birbirleriyle ihtilâf edecek şekilde yaratmıştır.¹ Bu ihtilâf, insanlar arasında çatışmaların sebebi olurken aynı zamanda keşiflerin, icatların, gelişmenin, ilerlemenin de motoru olmuştur. Bu ihtilâflardan tarih boyunca insan topluluklarını birbirine düşüren, toplumları çatışma alanına çeken en önemli ihtilâf şüphesiz "Din ihtilâfi" olmuştur.

Burada aslında "din ihtilâfi"nin, çatışmaların zâhiri sebebi olduğunu söylemek biraz daha bilimsel olabilir. Çünkü insanlar tarih boyunca, aralarındaki beşerî, medenî, ahlâkî ve iktisâdî ihtilâfları gerçek sebeplerine ırcâ' etme yerine "dîni ihtilâflar" gibi gösterme veya takdim etme gayretinde olmuşlardır. Bu, bir anlamda ihtilâfa sebep olan "menfaat paylaşımı"na dîni bir kisve giydirerek ilgili tarafların kavga sebebi olan haklarını veya menfaatlerini meşrûlaştırma ve üstünlük ya da haklılık davasında galip gelmek için "dinin ya da din ihtilâfi"nin istismar edilmesidir. Tarih boyunca hemen bütün toplumlarda istismar edilen değerler içinde "din ve dîni duygular" birinci sırayı işgal etmektedir. Nitekim Dini görünüşlü olmakla birlikte misyonerlik faaliyetlerinin arka planında hep emperyalizm ve ilgili devletlerin menfaatleri söz konusudur. Mesela bugün genelde bütün dünyadaki, özelde de Afrika ülkelerindeki misyonerlik faaliyetlerine baktığımızda bu, açıkça görülmektedir. O halde buradaki ihtilâf, aslında ayrı din ve inançlara mensup olmaktan kaynaklanan dîni bir ihtilâf, bu ihtilâfın neticesinde vuku bulacak çatışma da dîni bir çatışma olmayıp menfaatlerin çatışmasından ibaret olacaktır.

Bunda, "bütün insanlar" diyerek bütüncül bir hüküm belki hatalı olur ama özellikle hâkim zümre ya da şahıslar, devlet erkini ellerinde tutan ve karar mercilerinde olanlar için bu hüküm büyük ölçüde yerindedir ve vâkıya

* Prof. Dr., Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

1 Hüd, 118-119.

mutabıktır. Değilse özellikle idare edilenler ve maddi yönden fazla güçlü olmayanlar aslında fazla ihtilâf etmezler, güçsüzlüklerinin farkında olarak çevreleriyle uyum içinde yaşamaya çalışırlar. Eğer ihtilâfların ve kavgaların içinde yer alırlarsa bu, kendi ihtilâfları neticesi değil onları idare eden veya onlara hâkim olanların ihtilâfı ve kavgasıdır ki büyük ölçüde dinî hassasiyetleri onları bu ihtilâf ve kavgaya itmiştir.

Mamafih burada, "insanların esas hali ihtilâf halidir, kavga halidir." demek de istemiyoruz. "Silm, selâm, selâmet, müsâlemet, mülâemet, Üns ve Ünsiyet"te insanlar arasındaki münasebetlerde önemli bir yer işgal eder. Çünkü Allah'ın Adem oğluna verdiği isim olan "İnsân", bir görüşe göre "Üns"ten gelmektedir ve insanda aslolan ünsiyettir, hemcinleri ile iyi ilişkiler kurup geliştirerek "müsâlemet" içinde bir arada yaşamaktır. Bu bağlamda toplum içinde yaşayan, ya da topluluklar halinde yaşayan insanların, ihtilâfa konu olmayan çeşitli ilişkileri olacak; birbirlerinden bir çok şey alıp verecekler, etkilenecek ve etkileyecekler. Bu kaçınılmaz içtimaî bir vâkıa.

Bu etkileme ve etkilenmede tabiidir ki diyalog kaçınılmaz bir vasıta, aynı zamanda lüzumlu bir vasıttır.

Toplum halinde yaşamak üzere yaratılan insanlar birbirlerini tamamlar ve her bir birey, hayvanlarda olduğu gibi kendi başına bütün ihtiyaçlarını karşılama imkân ve kabiliyetine sahip değil. İşte bu da insanlar arasındaki münasebetlerin temelini oluşturmaktadır: İhtiyaç ve birbirini tamamlama.

Aslında insanlar, din ve inançları ne olursa olsun bu fitrî ihtiyaçları sebebiyle devamlı bir "Diyalog" içindedirler ve bu da hem gayet tabîi, hem de sağlıklı bir içtimaî olaydır. Ancak biz bu tebliğimizde "Diyalog" deyince bu türden münasebetlerdeki karşılıklı konuşma ve anlaşmaları kastetmeyeceğiz. Bizim burada ele alacağımız "Diyalog"umuz özellikle din ve inanç konularındaki konuşmalar, tartışmalar, dinî anlam ve bağlamda karşılıklı münasebetler, etkileşimler ve belki de bazılarının iddia ettiği gibi "Asgarî müştereklerde birleşerek" te'lif ile sonuçlanması hedeflenen diyalog olacaktır.

Şurası unutulmamalıdır ki genel anlamda diyalog, insanın "eşinin yaratılması" ile ortaya çıkmışken müslüman-hristiyan ya da dinler arası diyalog anlamında "dinî diyalog" düşüncesi İslâm dünyasının ve müslümanların Hristiyan dünya karşısında zebun düşmesiyle ortaya çıkmış ve hızla müslümanlar arasında bir moda halini alarak yayılmıştır.

Bu yayılmada özellikle misyonerlik faaliyetlerini organize eden Kilise'lerin rolü büyükse de bu moda müslüman âlim ve entelektüeller arasında da küçümsenmeyecek miktarda taraftar bulmuştur.

Bu taraftarlar içinde bizzat Hristiyan Batı tarafından özel olarak yetiştirilerek İslâm ülkelerine geri gönderilenler olduğu gibi müslümanlar içinde yetiş-

mekle birlikte kendi Hak dinini gereği gibi öğrenmekten mahrum kalan veya mahrum bırakılan entelektüeller de bulunmaktadır.

Bu iki sınıfın yanında üçüncü bir grup olarak "İslâm dünyasının ve müslümanların Hristiyan Batı karşısında küçülmesi ve ezilmesini sızısını içinde hissedip bu aşağılayıcı durumdan çıkış ya da kurtuluş yollarını düşünen ve içinde böyle bir endişe taşıyan ilim adamları ve entelektüeller de vardır ve olmalıdır.

İşte bu müslüman entelektüellerin bu modaya uymasında "Eğer maddeten üstün gelemiyor ve mağlup edemiyorsak hiç olmazsa bu şekilde karşımızdakilerin bize hücumlarını hafifletebiliriz ya da en azından bizi fazla ezmelerinin önüne geçebiliriz." gibi bir düşüncenin şuur altlarında yattığını söyleyebiliriz.

Gerekçesi ve arkaplânı ne olursa olsun diyalog taraftarlarının zahirde bu diyaloga Kur'an ve Sünnet'ten deliller getirmeye, kendi hevâ ve heveslerinin bir ürünü olan diyalog faaliyetine dinî bir kisve giydirmeye çalıştıklarını ve bu düşüncelerini âyet ve hadislerle temellendirmeye özel bir önem verdiklerini görmekteyiz. Zira muhatab üzerinde bir fikri kendi beşerî fikri olarak ortaya atmakla herhangi bir kutsala veya toplumda daha üstün tanınan birisine izafe etmek suretiyle takdim etmek farklı etkiler yapar ve ortaya atılan ya da ifade edilen fikrin kabul veya reddinde büyük farkı vardır. Bu yüzden toplumları etkilemeye çalışanlar onlara kabul ettirmek istedikleri fikirleri, düşünceleri genellikle bir büyük insana ya da kutsala söylettirmeye çalışmışlardır. İşte "Dinler arası diyalog"a dinî asıllardan bir dayanak arama gayretinde de bu niyeti sezme ve ona göre değerlendirmek icap eder.

Halbuki gerek Kur'an âyetleri, gerekse mesajının ins ve cinne şâmil olduğunu beyan ve ilân eden Hz. Peygamber (sa)'in hadisleri müslümanların, diğer din mensuplarıyla din ve inançları konusunda diyaloga kapalı olmaları gerektiğini, bu Hak din mensuplarına düşen vazifenin ancak ve ancak "Hak dinî bütün insan topluluklarına ulaştırmak (tebliğ etmek)" olduğunu açık-seçik ifade etmektedir.

İşte biz bu tebliğimizde birkaç misalle bunu dile getireceğiz.

Allah'ın Rasûlü (sa), getirmiş olduğu mesajın cihanşümül olması hasebiyle ahabından bazılarına, daha doğrusu kabiliyeti olanlarına yabancı dilleri öğrenmelerini tavsiye etmiş ve bir hadis-i şeriflerinde "Her kim bir kavmin dilini öğrenirse onların şerlerinden emin olur." buyurmuşlardır.

"O gökleri ve yeri yaratması, dillerinizin ve renklerinizin birbirine uymaması (ihtilâfî, muhtelif ve farklı olması) da O'nun âyetlerindedir."² âyet-i kerimesinin haber verdiği üzere insanlar, birbirleriyle anlaşmada farklı diller kullanırlar. Cihanşümül bir din olma iddiasındaki bir dinin mensupları elbette sahip ol-

dukları cihanşümül mesajı bütün milletlere ulaştırabilmek için davet edecekleri milletlerin dillerini bilmek zorunda kalacaklardır. Farklı milletlerden fertlerin herhangi bir şekilde anlaşabilmeleri ve diyalogları birbirlerinin dillerini öğrenmeleri ve bilmeleri ile mümkün olur.

İşte Hz. Muhammed (sa)'in getirmiş olduğu İslâm da, kendinden önceki peygamberlerden farklı olarak bütün insanlara hitabedeceği için O, ashabından, dil kabiliyeti olanların yabancı dilleri öğrenmelerini teşvik etmişti.

Ama bunun yanında Hz. Peygamber (sa)'in hiçbir zaman hemen yakınlarında olmalarına rağmen diğer din mensuplarından meselâ yahudi ve Hristiyanların olsun, diğer dinlerden herhangi birisi olsun, ashabına onları öğrenmelerini tavsiye etmemiş; diğer dinler hakkında bilgi sahibi olmalarını, onların inanç sistemlerini, ibadetlerini öğrenmelerini istememiştir.

Gerçi Kur'ân-ı Kerim'de, özellikle Yahudi ve Hristiyanların, Allah tarafından kendilerine gönderilmiş olan Hak dinin inanç sistemini tahrif ederek beşerileştirdikleri dinlerindeki sapık inançlara işaret edilmiş, bu sapık inançların doğruları da hemen yanında verilerek mü'minlerin bâtıla kanmamaları öğütlenmiştir. Dolayısıyla burada, Kur'ân'da da işaret olunduğu üzere diğer dinlerin butlân yönlerini bilme ile "Onların dinleri ile kendi dininin ortak yönlerini öğrenip te'lif yolları aramak" arasında da fark olduğunu unutmamak gerektir.

Çok özet olarak söylemek gerekirse İslâm'ın bu konudaki tavrı net olarak şudur: "Yanlışı öğrenmeye zaman harcamaktansa Hakk'ı ve doğruları öğrenmekle meşgul olmalı, şayet kişinin zamanı varsa bu zamanını Hakkı öğrenmeye tahsis etmeli ve batılı öğrenmekle vaktini zâyî etmemelidir."

Bâtılı ve batıl dinleri öğrenmeye cevaz verme bir tarafa, tam tersine Hz. Peygamber (sa)'in zaman zaman diğer dinleri merak eden ashabını onlar hakkında bilgi sahibi olmaktan men ettiği de bilinmektedir. Bu cümleden olmak üzere Yemen taraflarından gelen bir kervandan bazı kitaplar eline geçen Hz. Ömer'in elindekileri gördüğünde: "Ey Ömer, Allah'ın benimle göndermiş olduğu hidayet size yetmiyor mu?" buyurarak bir nevi azarladığı ve Hz. Ömer (ra)'in de o kitapları derhal terkettiği bilinmektedir.

Yine bu cümleden olarak herhangi bir din mensubu ile onların dinlerini müzakere etme, tartışma gibi bir gayretin asr-ı saâdetde hiç olmadığını görüyoruz. İki dinin ortak noktalarını arama yerine Hz. Peygamber (sa)'in, onların tahrif edilmiş ve batıl inançlarınının tashihi çabasından öte gitmeyen Necrân Hey'eti ile vuku bulan ve onların mübâhele'ye davet edilmeleriyle sonuçlanan bir tek tartışma dışında Hz. Peygamber'in, diğer din sâlikleriyle inanç konusunda tartışmaya girmeyi ashabına yasakladığı da herkesçe malûmdur.

Bu konuda Hz. Peygamber (sa), kendi re'yi ile hareket etmemiş, "Allah'tan başkasına dua edenlere sövmeyin; onlar da bilgisizlikle tutar Allah'a söverler..." âyet-i kerimesinin hükmünü uygulamıştır ki bu âyet-i kerime Müslümanları, açık bir şekilde başka din mensuplarıyla din konusunda tartışmaya girmekten men'etmektedir. Bunu, diğer din mensuplarının din ve mukaddeslerine saygı göstermek gerektiği şeklinde anlamak mümkün olsa bile bu da "Dinde ikrah yoktur; ruşd de sapıklık da apaçık ortaya çıkmış belli olmuştur..." âyet-i kerimesi ile birlikte mütalâa edilmelidir. Bu durumda âyette diyaloga değil, olsa olsa müslüman bir devlette farklı din mensuplarının barış içinde birlikte yaşama hakkına işaret vardır ve cihanşümül olma iddiasında olan bir dinin elbette diğer dinleri kılıç zoruyla ortadan kaldırma gibi bir tavrının olmasının anlamsızlığı ve lüzumsuzluğu da açıktır.

Burada sorulması gereken başka bir soru da "Niçin diyalog?" sorusudur. Yani caiz olduğunu farzetsek dahi diğer diyanet mensuplarıyla din konusunda diyalogdan beklenen fayda ve hedeflenen sonuç nedir?

Bu soruya: "Diğer din mensuplarını, Hz. Muhammed (sa)'in getirmiş olduğu cihanşümül mesajın bütün insanlığa ve cinslere bir hidayet, ilâhî bir mesaj ve Hak din olduğuna ikna etmek" şeklinde cevap verilirse bu gayrete ve faaliyete diyalog değil tebliğ denilir. Yani siz, Hz. Peygamber (sa)'in getirmiş olduğu Hakk'ı, bâtil üzere olanlara iletip Hakk ile tanışmaları fırsatını onlara vermiş; daha açık bir ifadeyle Hakk dini onlara tebliğ etmiş olursunuz ki Allah Tealâ da Rasûlü'ne: "*Sana düşen, senin görevin sadece tebliğ etmektir.*"³ buyurmuştur. Elbette onun ümmetine düşen görev de onunkiyle aynıdır. Rasûlullâh (sa)'ın mükellef olmadığı bir görevle ümmeti yükümlü kılınacak değildir.

Tam tersine kendine güvenen, kendisinin Hak Din üzere olduğuna inanan kimselerin diğer din mensuplarına dinlerini zor kullanarak terkettirme gibi bir "baskı"ya ihtiyaçları da yoktur.

Mes'ele "Dinin tebliği olduğunda aslında Kur'ân-ı Kerim bize, bu tebliğin nasıl ve hangi metotla olması gerektiğini de açık bir şekilde bildirmekte ve bir manâda "Din konusunda diyalog" kapılarını sınıksız kapatmaktadır. Bu konudaki Alu İmrân, 3/110 âyet-i kerimesi bir manifesto mesabesinde olup şöyle buyruluyor:

"Ey ümmet-i Muhammed, sizler, insanlar için (insanların faydası için hayat sahnesine) çıkarılmış en hayırlı bir ümmetsiniz. (En hayırlı ümmet olmanızın gereği olarak) iyiliği emreder, kötülüğü yasaklarsınız ve Allah'a iman edersiniz. Ehl-i kitab da (sizin gibi) iman etmiş olsalardı elbette kendileri için en hayırlı olur (onlar da sizin gibi insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmet olurdu.) Fîlvâki onlardan da (sizin bu ilâhî mesajı tebliğinize icabetle) mü'minler olmakla birlikte çoğunluğu (Hakka ve Hakk dine girmemekte direnen) fâsıklardır."

Dikkat edilirse bu âyet-i kerimede Hz. Muhammed (sa)'e gelen cihanşümul mesajı kabul edenler, iman vasıfları yanında bütün insanlara bu mesajı ulaştırma yükümlülükleri ile "En hayırlı ümmet" vasfına lâyık görülmektedir. Bu ulaştırmanın yolu da "İman ve İslâm"dan ibaret olan "Hayrı emretmek"; şirk, küfür ve nifak'tan ibaret olan "Şerri yasaklamak"tan ibarettir.

Allah Tealâ, insanları Hakk'a ve hayra ısındırma yollarından olarak zaman zaman "Vasiyyet, tavsiye, va'z, racâ', da'vet, hidâyet, irşâd"⁴ gibi filler kullanmakla birlikte "Dinin tebliği" ve onun bütün insanlara ulaştırılması içinde "Emr ve nehy" fiillerini kullanmış olması acaba bir tesadüften mi ibarettir?

Bilindiği üzere "Emr" mertebe itibariyle daha yüksek olanın, makam ve rütbe itibariyle daha aşağı olan birisinden bir şeyi yapmasını; "Nehy" de yapmamasını "İsti'lâ tarîkıyla istemek"ten ibarettir ki buna muhatab olanın, aşağı olan durumu itibariyle buna itiraz etmesi, ya da emr ya da nehyi değerlendirmesi söz konusu değildir.

Gerçi Arab dili belâğatinde "Eşitler arasında emr'in "iltimâs" anlamından bahsedilirse de açık bir karine olmadıkça emr'in gerçek anlamı yukarıda verdiğimiz anlamdır ve gerek "iltimâs", gerekse "duâ" anlamları emr'in mecaz anlamlarıdır ve bu anlamlara - kulluk-ma'bûdluk ilişkisi karinesi ile kulun, Allah'tan bir şey isterken bu isteğini emr fiili ile ifade etmesinde olduğu gibi- ancak bir karine ile gidilebilir.

Bu âyet-i kerimede ise bunun tersine bir karine'den bahsedilebilir ki o da "Eğer iman etmişler iseniz sizler en üstünsünüz"⁵ âyet-i kerimesinde ifadesini bulan Hz. Muhammed ümmetinin, bu imanları ile diğer bütün ümmetlerden üstün olmaları durumudur.

Böyle bir üstünlüğe sahip olanın, üstelik din işlerinde, din ve inanç konularında "tavsiye, va'z, nasihat, iltimas ve rica" gibi konulara kendini düşürmeyeceği; daha açık bir ifadeyle kendi Hakk dinini bâtl dinlerle eşit bir seviyeye getirmeyi intâc eyleyecek durumlara düşmemesi gerektiği de son derece açıktır.

Mes'ele "Din'in tebliği" olunca bu tebliğin dayanağı nedir? Muhammed ümmeti neden böyle bir tebliğe yükümlü kılınmıştır sorusu da gündeme gelebilir.

Bu soruya cevaben deriz ki: Bu tebliğe mesnet teşkil eden esasların başında Hz. Peygamber (sa)'in mesajının cihanşümul bir mesaj olması gelir. Yani bu mesajın cihanşümul olması vasfı onun, Hz. Peygamber (sa) başta olmak üzere bu mesaj hâimleri tarafından bütün insanlara ve cinlere olduğu hem Kur'an âyetleriyle, hem de Rasûlullah (sa)'ın hadisleriyle sabittir.

4 Vasiyyet, tavsiye: Bakara, 2/132; Beled, 90/17; Asr, 103/3; Nisâ, 4/12; Va'z: Nisâ, 4/34; Hüd, 11/46; Lokmân, 31/13; Da'vet: Bakara, 2/282; İbrâhîm, 14/22; Nür, 24/51; Ğâfir, 40/42; Hidâyet (İhdâ'): Ğâfir, 40/38.

5 Alu İmrân, 3/139.

Buhârî ve Müslim tarafından tahrir olunan bir hadis-i şerifte Efendimiz, kendisinden önceki peygamberlere verilmeyip de kendisine verilen ve böylece diğer peygamberlerden üstünlüğünü gerektiren hususları sayarken: "Benden önce her peygamber özellikle (sadece) kendi kavmine peygamber olarak gönderilirdi. Ben ise bütün yaratıklara - Buhârî, Teyemmüm, 1; Salât, 56'da "insanlara"; Müslim, Mesâcid, 3'de "kırmızıya ve siyaha"- peygamber olarak gönderildim ve peygamberler benimle son buldu."⁶ buyurmuştur.

Aslında Allah'ın, Hz. Adem (as)'den başlayarak Hz. Muhammed (sa)'e kadar göndermiş olduğu bütün elçilerine, en geniş anlamıyla yegâne Hak Din olan "İslâm"ı muhatablarına tebliğle onları bu dine davet etmelerini emretmiş olduğu bir vâkıdır ve elbette "*Allah katında hak dîn, İslâm'dur.*"⁷ Bu İslâm, bütün peygamberlerin getirmiş olduğu ve "*Allah'ın razı olduğu tek dîn olan İslâm*"⁸ ve "*İnsan olsun cinn olsun her kim Hakk din olan bu İslâm'dan başka bir din ister, onun peşine düşer ve tâbî olursa bu kendisinden asla kabul edilmeyecektir.*"⁹

Bundan elbette "Peygamberlerinin getirmiş olduğu Hak din İslâm'ı, kendi beşerî arzularına, heveslerine, şehvetlerine ve menfaatlerine göre tebdil, tağyîr ve tahrif etmiş olan Yahudiler, Hristiyanlar gibi Ehl-i kitab'dan sayılan gayr-ı müslimlerin hali hazırdaki dinlerinin de İslâm olduğu gibi bir neticeye ulaşmak Kur'an'ı hiç anlamamak olur. Zira "O'dur Rasûlû Muhammed'i, bütün dinlere üstün kılmak üzere hidayet ve Hakk Din ile göndermiş olan."¹⁰ ve bu âyet-i kerimedeki "ale'd-dîni kullihî=bütün dinlere" ifadesi acaba o Yahudilerin ve Hristiyanların dinlerini kapsamıyor mu? Elbette "kullihî" kaydı Semâvî bir aslı olsun olmasın bütün din ve inanç sistemlerinin bu hükme dahil olmasını gerektirmektedir.

Öte yandan Kur'an, hem Yahudileri ve Hristiyanları diğer din sâlikleri ve müşrikler gibi açık seçik "İslâm"a davet edecek, hem de onların "Hak din üzere olduklarını" ikrar edecek! Böyle bir çelişkiyi hangi akıl sahibi kabul edebilir ki?

Ayrıca bu durumda Kur'an'ın, daha önceden Allah tarafından gönderilip de insanlar tarafından tahrif olunmuş olan kitablara "Müheymîn -rakib: onları murakabe edecek, görüp gözetecek ve hafız: her türlü tağyîr ve tebdilden, tahriften koruyacak - olması"¹¹ sonra da yine aynı âyetteki "kendinden önceki Kitâb'ı tasdik'i'ni: Eğrilen yerlerini, tahrife uğrayan kısımlarını yeniden doğruya getirici, doğrultucu olmasını nasıl izah edebiliriz? Burada "Tasdik'i, türkçedeki "evrak tasdik'i" ile karıştıranlar dikkat etmeliler: aslında "Tasdik" bir şeyi doğruya getirmek, doğrultmak, eğrilmiş olan bir şeyi yeniden doğru

6 Müslim, Mesâcid, 5.

7 Alu İmrân, 3/19.

8 Mâide, 5/3.

9 Alu İmrân, 3/85.

10 Feth, 28.

11 Mâide, 5/48.

hale getirmek demektir ki Kur'an'ın, kendinden önceki semâvî kitapları tasdik onlardaki muharref yerlere işaret etmesinden ibarettir.

Eğer burada, Türkçede anladığımız "Tasdik" anlamında ısrar edilirse bu durumda da Kur'an'ın, "Kendisinden önce Allah katından bir hidayet ve nûr olarak insanlardan bazı kavimlere gönderilmiş olan "Tevrat" "İncil" ve diğer isimleri verilmeyen semâvî kitapların asıllarının "Allah katından gelme olduğu"nu tasdikinden ibarettir ki Kur'an, Tevrat'ın da, İncil'in de asıllarının Allah katından indirilmiş olduğuna şahadet etmekte, belki de sırf bu yüzden onlara "Ehlu'l-kitâb" ismini vermektedir. Değilse ne Hz. Muhammed (sa)'in bi'setinin (peygamber olarak gönderilmesinin) başlangıcında, ne de cihanşümül olan bu davete muhatab olduktan sonra onların "Semâvî bir kitaba sahip, semâvî bir kitabın tâbileri olma" gibi bir vasıfları yoktur ve Kur'an'ın da Hz. Peygamber (sa)'in de açık beyanıyla "Onlar kâfirlerin ta kendileridir." *"Lekad keferallezîne kalû innallâhe huue'l-mesihu'bnu Meryem..."*,¹² *"Lekad keferallezîne kalû innallâhe sâlisu selâse..."*¹³ *"Lem yekunillezîne keferû min ehli'l-Kitab..."*¹⁴ âyet-i kerimleri bu hususta çok açık naslardır.

Hz. Muhammed (sa)'in getirmiş olduğu mesajın cihanşümül ve başta Yahudi ve Hristiyanlar olmak üzere bütün diyanet mensuplarını ilzâm edici olduğu bir çok âyet-i kerimenin açık ifadesiyle sabittir. Meselâ *"Biz Azîmuşşân seni, ancak bütün insanlar için Beşîr ve Nezîr bir Rasûl olarak gönderdik."*¹⁵ *"Biz seni ancak âlemlere rahmet olarak göndermişizdir."*¹⁶ *"Ey Muhammed de ki: Ey insanlar, şüphesiz ben, göklerin ve yerin müllücüne mâlik olan, hem diriltten, hem öldüren, yegâne ilâh olan Allah'ın sizlere, hepinize (cemî'an) gönderdiği elçisiyim. O halde Allah'a, ve O'nun ümmî olan O Rasûlü'ne -ki kendisi de O Allah'a ve O'nun sözlerine iman etmekte olandır.- iman edin, ona tâbî olun. Tâ ki doğru yolu bulmuş olasınız."*¹⁷ âyet-i kerimleri bu konuda nasdır.

Bu âyetler arasındaki *"Muhammed sizin adamlarınızdan hiçbirinin (ya da hiç kimsenin) babası değildir ve fakat O, Allah'ın elçisi ve nebîlerin sonuncusudur."*¹⁸ âyet-i kerimesi her ne kadar Hz. Muhammed ile gönderilen dinin yegâne hak din olduğunda nass değilse de "insanlara Allah'ın Hak dini'ni getiren peygamberlerin sonuncusu" olarak nitelenmesi aslında diğer bütün peygamberlerin ümmetlerinden Hz. Muhammed (sa)'in bi'setine yetişen ve O'nun muhatabı olan diğer din mensuplarının O'nun şeriatine tâbî olmakla, O'nun getirip haber vermiş olduğu Hak Din'e girmekle yükümlü olduklarını gösterir. Nitekim Hz Peygamber (sa)'in: "Bugün Musâ da gelse benim dinime tâbî ol-

12 Mâide, 5/17, 72.

13 Mâide, 5/73.

14 Beyyine, 98/1.

15 Sebe', 34/28.

16 Enbiyâ', 21/107.

17 A'râf, 7/158..

18 Ahzâb, 33/40

maktan başka bir şey yapamazdı" anlamındaki şu hadis-i şerif bunu açıkça ifade etmektedir:

Câbir ibn Abdullah'tan rivayete göre Hz. Peygamber (sa) şöyle buyurmuştur: "Kitab ehline (dini konularda) hiçbir şey sormayınız. Kendileri sapıtmışken sizi hidayete ulaştıracak değillerdir. (Onlara bir şey sorar da söylediklerini tasdik edecek olursanız) bir bâtılı tasdik etmiş (yalanlayacak olursanız da belki) bir haklı yalanlamış olursunuz. Şayet (Allah'ın elçisi) Musa şimdi aranızda yaşıyor olsaydı başa tâbî olmaktan başka bir şey ona helâl olmazdı."¹⁹

Allah Tealâ'nın, Hz. Muhammed'e, ins ve cinne tebliğ ve davetle yükümlü kıldığı din olan İslâm'a davette Kur'an'ın kendilerine "Ehlu'l-kitâb" ünvanıyla hitabettiği Yahudi ve Hristiyanların da dahil olduğunu Kur'an-ı Kerim çok açık bir şekilde haber vermektedir. Şöyle ki:

*"Biz azîmüştân her ümmete bir şeriat gösterdik (kaldık) ki onlar onunla amel ederler. O halde onlar, o ümmetler emirde (senin getirmiş olduğun dinde) seninle çekişmesinler. Sen de sadece Rabbına davet et... Eğer seninle din konusunda mücadele eder tartışlırsa de ki: Allah elbette sizin yapmakta olduklarınızı en iyi bilendir."*²⁰

*"İçlerinden zulmedenler müstesna olmak üzere Ehlu'l-kitab ile o en güzel olanından başkasıyla mücadele etmeyin ve deyin ki: "Biz, bize indirilene de size indirilmiş olana da iman ettik. Aslında (size indirilmiş olana da bize indirilene de beyan edildiği üzere) bizim ilâhımız da sizin ilâhınız da birdir, aynı ilâhtır ve biz, ancak O ilâh'a teslim olmuşuz."*²¹

"Dinler arası diyalog" çağrısı yapanların sınıksız sarılıp zorlamayla kendilerini te'vid ediyor gösterdikleri Alu İmrân, 3/64 âyet-i kerimesi bile aslında onlar aleyhine bir delildir. Ayet-i kerimeyi doğru okuyalım: "Ey kitâblılar (Ehlu'l-kitâb), hepiniz (aslında; size Allah katından indirilmiş olan Tevrat ve İncil ile Muhammed'e indirilmiş olan Kur'an'da bildirilmiş olan) bizimle sizin aranızda müsavi (eşit ve adil) bir kelimeye gelin. (şöyle) diyerek: "Allah'tan başkasına tapmayalım, O'na hiçbir şeyi eş tutmayalım (şirk koşmayalım), Allah'ı bırakıp da birbirimizi Rabler edinmeyelim." Ey müslümanlar!, (Bu davetinize karşı) eğer yine de yüz çevirirlerse deyin ki: "Şâhid olun biz muhakkak müslümanlarız."

Ayet-i kerime, kitab ehlini, diğer insanlar, diğer din sâlikleri gibi "Hz. Muhammed ile gelen cihanşümul dine davet etmeyi emrederken onların, diğer kâfirler gibi karşı durmaları, davete icabetten imtinâ' ile tartışmaya girmek istemeleri halinde müslümanların tartışmaya girmeyerek "Şâhid olun biz muhakkak müslümanlarız." demelerini emretmektedir.

19 Ahmed ibn Hanbel, Musned, III,338.

20 el-Hacc, 22/67-68.

21 el-Ankebüt, 29/46.

Aslında bu âyet-i kerimeden hemen iki âyet öncesinde (âyet: 3/61) Allah Tealâ, müslümanların yahudi ve Hristiyanlara dini konularda nasıl davranacaklarını daha açık bir şekilde bildiriyor:

"Artık sana bu ilim (Kur'ân ve Hak Din) geldikten sonra ehl-i kitabdan kim seninle O'nun (Kur'ân ve Hak din) hakkında çekişir, tartışmaya kalkışırsa de ki: "Gelin, oğullarımızı ve oğullarınızı, kadınlarımızı ve kadınlarınızı, kendimizi ve kendinizi çağıralım, sonra hep birlikte dua ve niyaz eyleyelim de Allah'ın lânetini yalancıların üstüne okuyalım."

Daha açık bir ifadeyle Kur'ân ve ondaki Hak din geldikten sonra kendilerini kitab ehli sayan Yahudi ve Hristiyanların, Kur'ân'ın getirmiş olduğu hidayete herkesten önce koşmaları gerekirken tam tersine bir tutum içine girer de bu Hakk hakkında tartışmaya kalkışacak olurlarsa müslümanların yapmaları gereken onları "Mübâhele"ye davet etmektir. Nedir "Mübâhele"? "Kişinin, en sevdiklerini yanına alarak karşısındakilerden de aynısını yapmasını istemesi ve bu şekilde karşı karşıya geldikten sonra "İki taraftan hangisi yalancı ise Allah ona ve sevdiğine lânet etsin" diyerek lânetleşmektir.

Hz. Peygamber (sa), Necrân'dan gelen ve kendisiyle dinî konularda tartışmak isteyen Hey'ete öyle yapmış; kızı Hz. Fâtıma'yı, torunları Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin'i yanına alarak onlarla (Necrân hey'eti ile) lânetleşmek üzere Mescid-i nebevî'nin önüne gelmiş ve fakat Necrân hey'eti son anda bu lânetleşmeden korkarak vazgeçmiş, cizyeyi, bir anlamda İslâm'ın hâkimiyetini kabul ederek memleketlerine dönüp gitmişlerdir. Hâdise bütün siyer kitaplarında, hadis mecmualarının "Siyer ve Meğâzi" bölümlerinde ve ilgili âyet-i kerimenin tefsiri sadedinde tefsirlerde geniş bir şekilde yer almaktadır.

Hz. Peygamber (sa)'in Alu İmrân Süresinin 3/61. bu "Mübâhele âyeti"ni bu şekilde uygulamış olması aslında bütün müslümanlar için "Dinî konularda kendileriyle tartışmaya yeltenenlere nasıl davranacakları" konusunda yol göstermektedir: Siz Hakk üzeresiniz, diğer bütün diyanet mensupları bâtil üzereler. Onlarla sakın dininiz konusunda tartışmaya girmeyin. Eğer sizi buna zorlayacak olurlarsa da onları, karşı karşıya gelip "Allah içimizden yalancı olana, bâtil inanç üzere olana lânet etsin" demeye davet edin.

Cihanşümül bir din olan İslâm'ı din olarak kabul eden Müslümanların hâkimiyetini kabul eden diğer din sâliklerinin de elbette, İslâm ve Müslümanlarla fiili savaşa girme hali müstesna Müslümanlarca kurulan devletin tebeası olarak, ya da bu devlete komşu olup da Müslümanların devleti ile ya da Müslümanlarla savaşmıyan gayr-ı Müslim devletlerin tebeası olarak insanca yaşama hakları vardır. Hz. Peygamber (sa)'in, Necranlılarla yapmış olduğu "Zimmet antlaşması" bu hususta nasıttır, İslâm'ın cihanşümül bir din olmasının tabîi bir neticesidir ve tarih boyunca Müslümanlar tarafından kurulan bütün devletler Hz. Peygamber (sa)'in bu uygulamasına tâbî olmuşlardır. Bu

bakımdan yine tarih boyunca hiç bir müslüman devlet ya da tebeasından müslümanlar, hiçbir gayr-ı müslimi kendi iradesi hilâfına İslâm'a zorlama gibi bir tavır içine asla girmemişlerdir.

Buraya kadar verdiğimiz âyet ve hadis-i şeriflerden netice olarak anladığımız şudur:

Allah'ın elçilerinin sonuncusu olan Hz. Muhammed (sa)'in mesajı ve daveti madem ki cihanşümuldür, hattâ sadece insanlara değil onlarla birlikte cinlere de şamil bir davettir; o halde bu din, kendisi dışındaki bütün dinleri yürürlükten kaldırmakla diğer bütün din sâliklerinde olduğu gibi Yahudi ve Hristiyanlar da Hz. Muhammed (sa)'in getirmiş olduğu Hakk Dîn'e girmekle yükümlüdürler ve Müslümanlar bu vasfa sahip bir dinin sâlikleri olarak diğer hiçbir din mensubuyla dinleri konusunda tartışmamakla, sadece Hakk dinlerini onlara ulaştırıp tebliğ etmekle yükümlüdürler. Ancak bu, Müslümanlar hiçbir zaman diğer din sâlikleriyle beşerî, hukukî, ticarî ve siyâsî ilişki kurmayacaklar, onlarla antlaşmalar yapmayacaklar ve onlarla birlikte barış içinde yaşamayacaklar anlamına alınmamalıdır.

*"Elbette sen, dilediğini hidâyete erdiremezsin ve fakat Allah dilediğine hidâyet eder."*²², *"Sen ne kadar hırslı olsan da yine insanların çoğu iman ediciler (mü'minler) değildir ve olmayacaklardır"*²³ *"Ey Muhammed, sen onların hidayete ermelerinde ne kadar hırslı olsan da hiç kuşkusuz Allah'ın dalâlette bırakacağı kimselere bu hidayeti nasib etmez. Elbette onların Allah'a karşı bir yardımcıları da yoktur."*²⁴ gibi âyetleriyle bütün insanların iman etmeleri, yeryüzünün küfür ve kâfirlerden temizlenmesi gibi bir muhal ile uğraşmayan ilâhî ve cihanşümül bir din, Hakk din dışındaki dinlerin sâliklerini de "Allah'ın yarattığı kulları" olmaları itibarıyla yaşama hakkından mahrum edecek değildir. Tam tersine Hakk dine inananların kuracakları devletlerde o devletin vatandaşı olarak "zimmî anlaşmalarıyla" güven içinde; muharib olmamaları şartıyla müslümanlara komşu devletlerin vatandaşları olarak yine güven içinde yaşamalarına imkân verecek düzenlemeleri getirecektir ki Hz. Muhammed (sa)'in getirmiş olduğu son ve en mükemmel hak din İslâm bu vasıfları kendisinde bulunduran yegâne dindir.

En doğrusunu Allah bilir.

22 Kasas, 28/56.

23 Yûsuf, 12/103.

24 Nahl, 16/37.